

Wprowadzenie do programu *Myśląc zmysłami – czując rozumem*

Od dostępności poznawczej do partycypacji

Dr Marcin Szelaąg

Muzeum Narodowe w Poznaniu

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Forum Edukatorów Muzealnych

masz@amu.edu.pl

marsz@mnp.art.pl

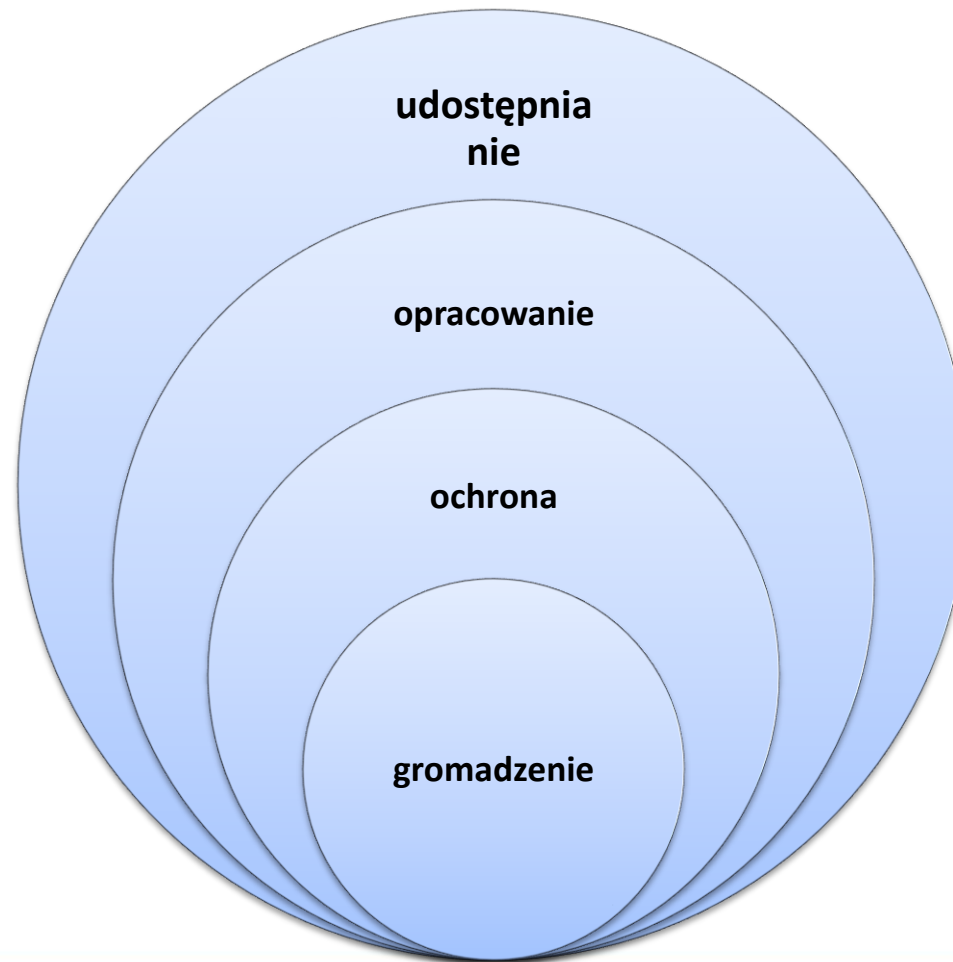
Podstawowe pojęcia

- Społeczny model muzeum
- Komunikacja i interpretacja
- Wspólnota interpretacyjna
- Społeczny model niepełnosprawności
- Partycypacja
- Pedagogika dialogowa (uczenie oparte na dialogu)

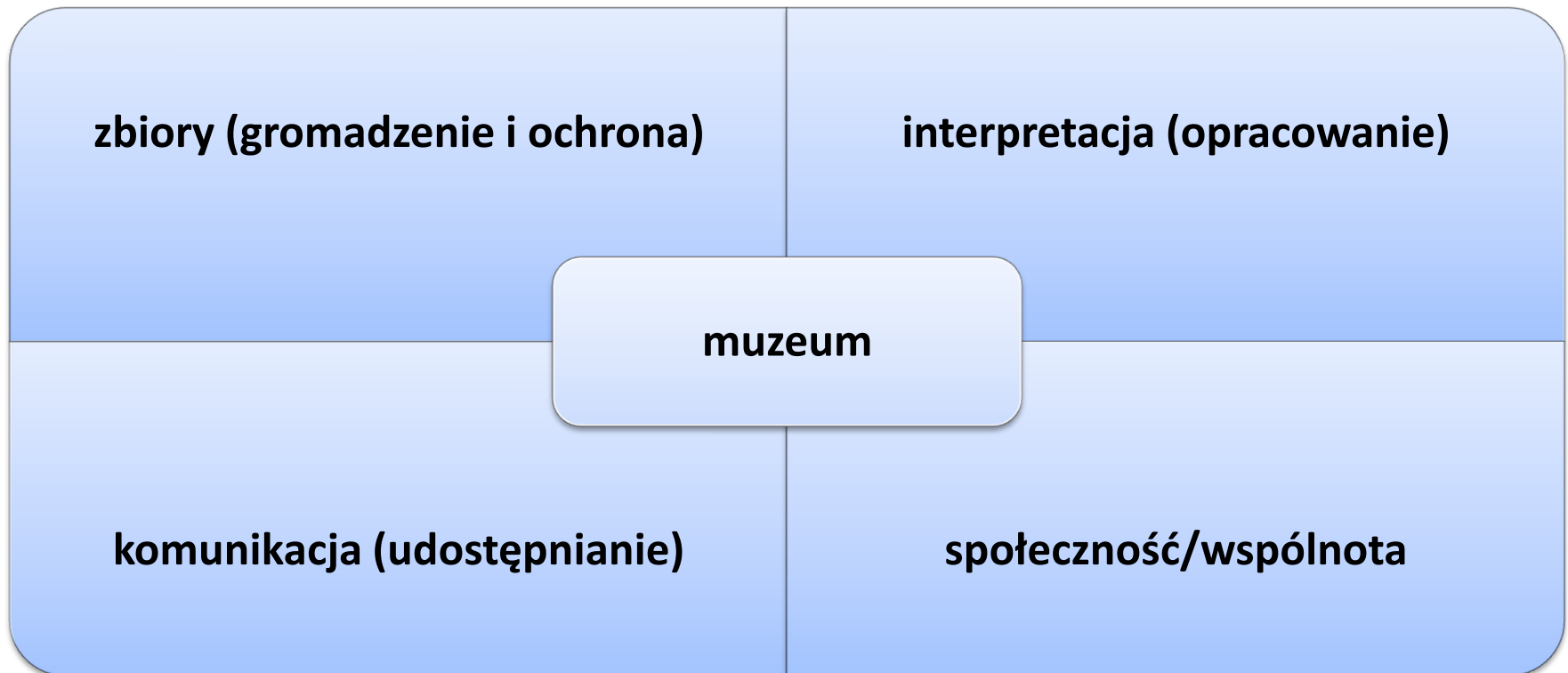
Społeczny model muzeum

Współczesne muzeum - przestrzeń społeczna, wymiany między różnymi ludźmi, zarówno tymi którzy przychodzą do niej, jak i w niej już „będącymi” (w tym pracującymi).

Muzeum tradycyjne

Muzeum społeczne (edukacja)

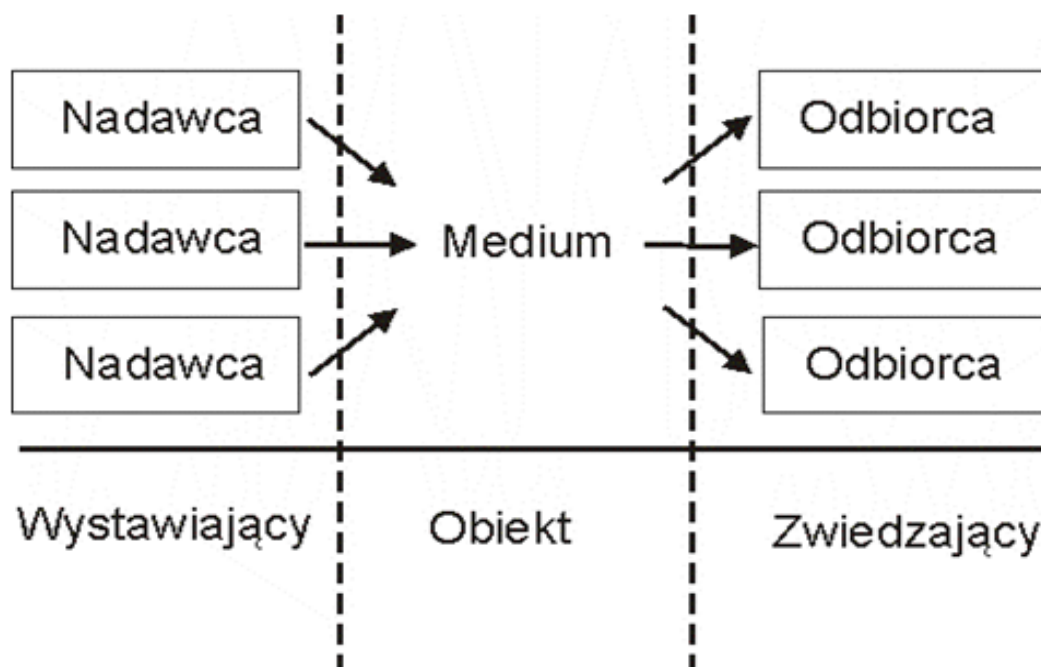

Społeczny model muzeum

- Jak zaangażować społeczność, której służysz, we wszystko co robisz w Twoim muzeum?
- Jak zaangażować Twoje muzeum we wszystko co robi społeczność, której służysz?

Komunikacja i interpretacja

Komunikacja w muzeum tradycyjnym

Komunikacja i interpretacja

- pasywny rodzaj odbiorcy
- ten rodzaj komunikacji sprawdza się kiedy istnieje wspólnota wiedzy, doświadczeń i umiejętności, które dzielą zarówno twórcy komunikatu, jak i jego odbiorcy

Wspólnota interpretacyjna

- W teorii wspólnota ludzi, która dzieli wspólne strategie interpretacyjne. Tworzona jest przez ludzi, którzy mają podobne podejście w odczytywaniu obiektów, identyfikowania ich ważności, akcentowania w nich uznawanych wspólnie za najważniejsze ich cechy. Strategie te funkcjonują przed odczytaniem i dlatego kształtują to co jest odczytywane.
- Według Stanleya Fisha wspólnota interpretacyjna tworzy znaczenia używając wspólnych strategii interpretacyjnych. Obejmują one priorytety nadawane pewnym szczególnym formom analizy, język którym opisuje się obiekt, wykształcenie i specjalistyczną wiedzę.

Komunikacja i interpretacja

Apele o realizację prawa osób niewidomych i słabowidzących o to aby konstruowanie wystaw w sposób, który uwzględnia ich potrzeby był normą a nie wyjątkiem, jak zwraca uwagę na to Europejska Unia Niewidomych, pozostają w sferze marzeń

Robert Więckowski, Fundacja Kultury bez Barrier

Komunikacja i interpretacja

Komunikacja w ujęciu holistycznym

Komunikacja i interpretacja

- komunikacja jest rozumiana jako proces dzielenia, współudziału i związku, ustanawiając aktywny rodzaj odbiorcy
- w podejściu kulturowym publiczność jest włączana w proces negocjowania znaczenia, pracując nad treściami wystaw, decydując jakie obiekty wystawić i jak je pokazać, a decyzje są współpodejmowanie przez udział i przez silną współpracę ze wspólnotą na rzecz której muzeum pracuje
- w podejściu kulturowym wychodzi się z założenia, że na doświadczenie wizyty w muzeum składa się znaczenie więcej czynników niż wyłączenie wrażenia z oglądania obiektów oraz poznawania towarzyszących im podpisów i innych materiałów wyjaśniających

Komunikacja i interpretacja

- zwiedzający mogą zdobywać wiedzę, wrażenia, budzić swoje wspomnienia, także dzięki spotkaniu z innymi zwiedzającymi, w konfrontacji z ich doświadczeniami, przeżyciami, opiniami, które są nie mniej wartościowe od profesjonalnych wyjaśnień na temat obiektów przygotowanych przez muzealny personel

Komunikacja i interpretacja

- warto zapytać czy program edukacyjny adresowany do nich nie powinien przede wszystkim dotyczyć sposobu uczestniczenia osób niepełnosprawnych w działaniach instytucji muzealnej, tego w jaki sposób przygotowuje ona wystawy i informacje o obiektach dla osób niewidomych i słabowidzących, jak doświadczenia tej grupy odbiorców wpisywane są i udostępniane innym zwiedzającym, publiczności ogólnej, jak można włączyć ją w działalność instytucji w bardziej fundamentalny sposób niż jednorazowe, często przypadkowe uczestnictwo w przygotowywanych dla nich wydarzeniach edukacyjnych

Społeczny model niepełnosprawności

- W centrum tego pojęcia leży założenie, że „problem” leży nie tyle w ograniczeniach osoby, lecz w jej społecznym czy fizycznym otoczeniu.
- Odchodzi od modelu medycznego, traktującego niepełnosprawność jako przynależną do indywidualnego człowieka, która jest diagnozowana lub oceniana w relacji do jego sposobów leczenia i opieki.

Medyczny model niepełnosprawności

- Uniemożliwia i nie widzi pozytywnego wkładu jaki mogą mieć osoby niepełnosprawne. Opiera się bowiem na definicji „normy”.
- Nie daje możliwości spojrzenia na ludzi, którzy są niepełnosprawni, jak na integralny element tworzący mozaikę społecznej różnorodność.
- Niepełnosprawni są postrzegani jako nierówni lub gorsi w porównaniu do osób nie niepełnosprawnych.
- Utrudnia on traktowanie tego co mogą zaoferować niepełnosprawni innym członkom społeczności jako coś wartościowego, pozytywnego co może wzbogacać ich doświadczenie życiowe, wiedzę czy umiejętności.

Społeczny model niepełnosprawności

W praktyce muzealnej warto więc zwrócić uwagę na to na ile osoby niepełnosprawne mogą włączyć się aktywnie w działalność instytucji muzealnej i na ile to ich włączenie stanie się integralnym elementem działalności muzeum oraz będzie również dostępne dla innych, w tym pełnosprawnych, użytkowników muzeum.

Partycypacja

- Zwiedzający mogą tworzyć treści, dzielić się nimi i łączyć się wokół tych tworzonych przez siebie treści poprzez wzajemnie relacje i wchodzenie w interakcje
- Nie polega wyłącznie na oddaniu głosu zwiedzającym, lecz także na rozwijaniu doświadczeń, które są bardziej wartościowe i interesujące dla innych
- Ważne jest również i to, aby praca jaką wykonują zaangażowani w projekty muzealne zwiedzający wykonywana była jako element współpracy z personelem muzealnym

Partycypacja

Ja – do – my

(etapy zaangażowania w treściach muzealnych)

- **Etap 1:** dostarcza zwiedzającym dostęp do poszukiwanej przez nich treści.
- **Etap 2:** daje możliwość dowiadывania się, która dla zwiedzającego oznacza działanie, interakcje i stawianie pytań.
- **Etap 3:** pozwala zwiedzającemu zorientować się w jaki sposób jego zainteresowania i działania łączą się z szerszą społecznością zwiedzających instytucję.
- **Etap 4:** pomaga zwiedzającym w nawiązaniu współpracy z konkretnymi ludźmi – członkami personelu muzealnego lub innymi zwiedzającymi – którzy wymieniają się zainteresowaniami i treścią.
- **Etap 5:** tworzy z instytucji miejsce społeczne, gdzie istnieje wiele możliwości na wymianę zainteresowań, stawiania wyzwań i spotkań z innymi ludźmi.

Partycypacja

- **Projekt typu „wkład”** (contributory project) – polega na tym, że instytucja prosi zwiedzających o dostarczenie określonych obiektów, podjęcia określonych działań w ramach projektów zdefiniowanych i realizowanych przez muzeum.
- **Projekt typu „współpraca”** (collaboration project) – polega na tym, że instytucja zaprasza do współpracy zwiedzających jako partnerów w celu stworzenia projektu, który jest inicjowany i nadzorowany przez instytucję.
- **Projekt typu „współtworzenie”** (co-creative project) – członkowie społeczności pracują razem z personelem muzealnym od samego początku, definiując cele projektu i tworząc program lub wystawę wynikającą z zainteresowań społeczności.
- **Projekt typu „gospodarz”** (host project) – muzeum oddaje konkretną część swoich zasobów lub środków w celu przygotowania programów przez jakąś grupę lub przypadkową publiczność.

Pedagogika dialogowa (uczenie oparte na dialogu)

Centralnym elementem dialogu wg Michaiła Bachtina jest szacunek dla innych wypowiedzi, chęć słuchania, rozumienia argumentów innych i wykorzystywania ich do własnych przemyśleń przy jednoczesnym zachowaniu szacunku dla własnych argumentów.

Pedagogika dialogowa (uczenie oparte na dialogu)

- Z pedagogiką dialogową mamy więc do czynienia wówczas, kiedy niezależnie od sposobu uczenia dostarczany jest taki kontekst, który pozwala uczestnikom programu mówić, być słyszany, i mieć możliwość aktywnego uczestnictwa w tworzeniu znaczenia.
- Pedagogika dialogowa jest więc bliska pojęciu partycypacji.

Konkluzja

Muzeum to społeczna przestrzeń spotkania różnych kultur (reprezentowanych przez zwiedzających) podkreślająca istotę odmiennych stanowisk. Przestrzeń, gdzie komunikację rozumie się jako proces dzielenia się i współudziału, w której widz jako aktywny odbiorca ma możliwość wyrażania i negocjowania znaczenia, pracując nad treściami wystaw, wpływając na to jakie podpisy i inne materiały interpretacyjne towarzyszą obiektom już wcześniej wybranym przez muzeum lub (współ)decyduje o tym jakie obiekty wystawić i jak je zaprezentować.

...i rekomendacja

W kontekście programu dla osób słabowidzących i niewidomych, w tak rozumianej instytucji muzealnej pracuje się nie dla niepełnosprawnych lecz z **niepełnosprawnymi** (niewidomymi).

Bibliografia

- J. H. Falk, L. D. Dierking, *The Museum Experience Revisited*, Left Coast Press 2013.
- N. Simon, *The Participatory Museum*, <http://www.participatorymuseum.org/>
- O. Dysthe, N. Bernhardt, L. Esbjørn, *Dialogue-based teaching. The art museum as a learning space*, Copenhagen 2013.
- R. Więckowski, *Sztuka prezentowania sztuki*, NIMOZ 2013, strona internetowa www.nimoz.pl
- *Smithsonian Guidelines for Accessible Exhibition Design*, Washington (brak daty)
- T. Shakespeare, M. Oliver, *Understanding Disability: From theory to practice*, Macmillan Press 1996
- *The Educational role of the museum, second edition*, (ed.) E. Hooper-Greenhill, Routledge 1999